

Examentraining Vmbo-tl Nederlands 2023

INHOUD	pagina
Woord vooraf	5

Basiskennis

1	Je moet vragen bij een tekst kunnen beantwoorden	7
§ 1	Hoe wordt het onderwerp van de tekst ingeleid?	7
§ 2	Welk kopje geeft het beste de inhoud van een paar alinea's weer?	10
§ 3	Wat is het verband tussen alinea's?	11
§ 4	Wat is de kernzin van een alinea en wat het onderwerp en de hoofdgedachte van de tekst?	16
§ 5	Wat zijn de feiten? Wat zijn de meningen?	20
§ 6	Wat is het voornaamste doel van de schrijver met deze tekst?	22
§ 7	Wat is jouw aanpak van de meerkeuzevragen?	25
§ 8	Je moet het antwoord kunnen citeren	28
§ 9	Je moet vragen over een advertentie kunnen beantwoorden	30
2	Je moet een samenvatting van een tekst kunnen maken	32
3	Je moet een brief en een artikel kunnen schrijven	43
§ 1	De vorm van de zakelijke brief	43
§ 2	De inhoud van de zakelijke brief	44
§ 3	Een artikel schrijven	52
4	Andere schrijfopdrachten	55
§ 1	Een ingezonden stuk schrijven	55
§ 2	Een enquête maken en afnemen	57
§ 3	Een affiche maken	60
§ 4	Een zakelijke e-mail schrijven	62
	Antwoorden basiskennis	66

Examens

Voorbeeldexamen 1 (Nieuw programma)	84
Voorbeeldexamen 2 (Nieuw programma)	110
Eindexamen vmbo-tl 2021 (Nieuw programma)	136
Herexamen vmbo-tl 2021 (Nieuw programma)	166
Eindexamen vmbo-tl 2022 (Nieuw programma)	192
Herexamen vmbo-tl 2022 (Nieuw programma)	215
Z..o.z.	

Uitwerkingen

Uitwerkingen Voorbeeldexamen 1	239
Uitwerkingen Voorbeeldexamen 2	251
Uitwerkingen Eindexamen vmbo-tl 2021	266
Uitwerkingen Herexamen vmbo-tl 2021	283
Scoresleutels	299

Woord vooraf

Deze examentraining is bestemd voor leerlingen die zich voorbereiden op het examen Nederlands vmbo voor de theoretische en gemengde leerweg. De opzet is zo gekozen dat zij examenvragen en -opdrachten zelfstandig kunnen uitwerken en hun prestaties zelf kunnen beoordelen. U kunt er ook voor kiezen enkele examens klassikaal te behandelen. Een dergelijke klassikale behandeling is volgens mij ook aan te bevelen: je hoort waar leerlingen in de fout gaan en je kunt sneller op fouten ingaan door direct vragen te stellen.

De kern van dit boek bestaat uit vier *complete eind- en herexamens* met uitwerkingen en woordenlijsten ('woordkennis'). De werkbladen (antwoordbijlage) die aan het eind van elk examen zijn opgenomen, maken het mogelijk om het boek als werkboek te gebruiken. De uitwerkingen achter in het boek zijn stap-voor-stap opgebouwd en geven niet alleen het goede antwoord, maar lichten ook toe waarom een antwoord goed of fout is. Bij de samenvattings- en schrijfopdrachten krijgt de leerling al doende stapsgewijs inzicht in hoe hij/zij een goede samenvatting kan maken of een brief, artikel of e-mail kan schrijven.

Nieuw examenprogramma

Met ingang van 2021 is het vmbo-examen Nederlands gewijzigd. Hierbij is de samenvatting (voorheen tekst 2) vervangen door enkele samenvattingsopdrachten. Voor een optimale voorbereiding op het nieuwe examen hebben we in deze training, naast de examens van 2021 en 2022, twee voorbeeldexamens opgenomen, voorzien van woordkennis en uitwerkingen. Ook de theorie in de training is aangepast. Als u over meer oefenmateriaal wilt beschikken, bestel dan de vorige editie van deze training: 'Examentraining Vmbo-tl Nederlands 2022' (ISBN 978-90-5489-439-1). Deze bundel bevat twee bewerkte examens (2019-I/II), inclusief woordkennis en uitwerkingen, waarbij de samenvattingsopdracht is vervangen door nieuwe teksten en samenvattingsopdrachten. Achtergrondinformatie over het nieuwe examenprogramma vindt u in de Syllabus 2021 op: examenblad.nl/examen/nederlands-vmbo-gl-en-tl/2021.

Voor het maken van examens is voldoende woordkennis van het grootste belang. De rubriek *woordkennis*, waarbij de woorden ook vooraf bestudeerd kunnen worden, voorziet in een groeiende behoefte om taal zoals die dagelijks door de media wordt gebruikt met eenvoudige omschrijvingen toegankelijker te maken en er zo voor te zorgen dat leerlingen woorden leren herkennen en hanteren.

Bij de eind- en herexamens van 2022 ontbreken woordenlijsten en uitwerkingen. Dat maakt deze examens met name geschikt voor klassikale behandeling en toetsing. Aan de hand van de scoresleutels achter in deze training kunnen leerlingen aflezen welk cijfer ze voor een examen hebben behaald bij een bepaald puntenaantal.

Een heel belangrijk onderdeel van het boek is de *theorie* ('basiskennis'). Hierin staat kort en bondig alles wat aan kennis nodig is om het examen goed te kunnen maken. Daartoe is de leerstof ingedeeld in vier overzichtelijke hoofdstukken met paragrafen.

Na elke paragraaf van de basiscursus volgen oefeningen, zodat de leerlingen hun kennis meteen kunnen toepassen, waarna klassikale bespreking kan volgen.

In het hoofdstuk 'Andere schrijfoopdrachten' worden het ingezonden stuk, de enquête, een affiche en zakelijke e-mail besproken en geoefend.

Bij de theorie wordt vanzelfsprekend ook uitvoerig aandacht besteed aan de nieuwe samenvattingsopdrachten die vanaf 2021 deel uitmaken van het vmbo-examen.

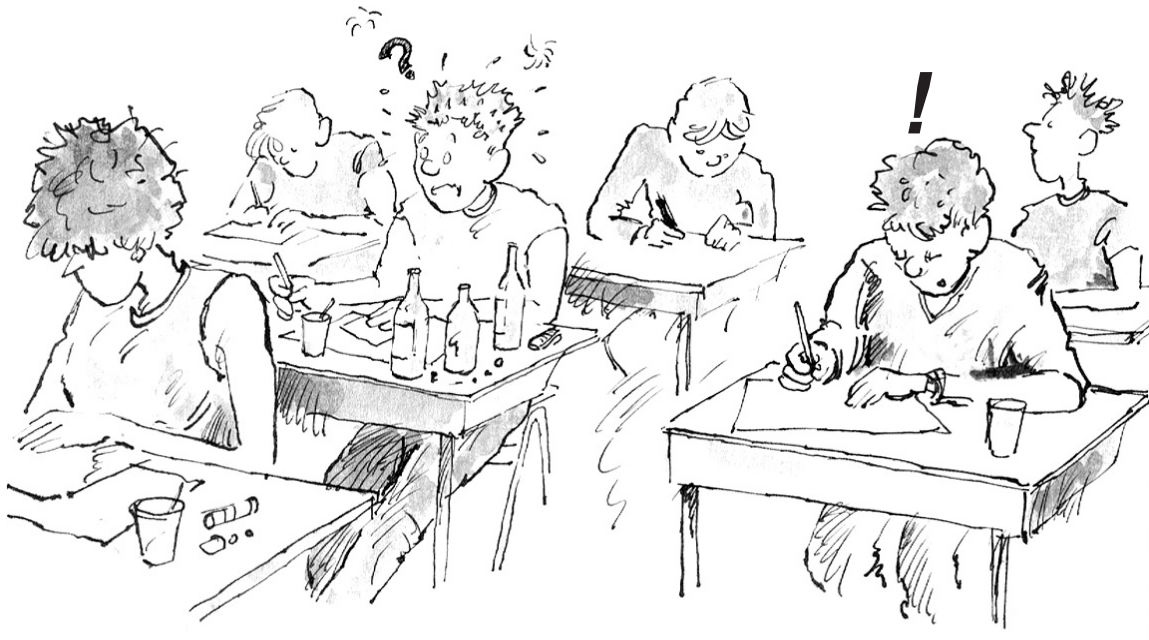
We wensen u en uw leerlingen veel succes bij de voorbereiding op het examen.

En heeft u reacties, tips of vragen met betrekking tot dit boek, dan horen wij dat graag.

U kunt ze mailen naar: info@examentrainingen.nl.

Een woord van dank gaat ten slotte uit naar tekenleraar ('plaatjesmaker') Hans Huisjes voor zijn toepasselijke illustraties.

Zeist, september 2022,
Gert P. Broekema, auteur

Tekst 1

Puberbrein

- (1) De half gesmolten boter staat op de keukentafel naast een leeg melk-pak en de gootsteen ligt vol met vieze borden, bestek en bekers. De
5 puber zit er niet mee, hij is verdiept in zijn telefoon. En wijs je hem op de rommel, dan springt hij uit zijn vel.
- (2) Deze hevige - en in de ogen van een volwassene - overtrokken reactie
10 is het resultaat van een enorme renovatie van het brein. De bovenkamer van de puber wordt afgebroken, verbouwd en opnieuw ingericht, en dat allemaal tegelijkertijd. Het is er zo'n zootje, waardoor het lijkt alsof de puber de persoonlijkheidsstructuur heeft van iemand met
15 een ernstige hersenbeschadiging.
- (3) Na de geboorte groeien de hersenen door, maar vanaf je zesde niet meer. Wetenschappers dachten tot in de jaren '90 van de vorige eeuw dat het brein dan ook was uitontwikkeld, maar toen MRI-scans en andere
20 technieken het mogelijk maakten om in het levende brein te kijken, diende zich een verrassing aan: van je zesde tot je tweeëntwintigste worden de hersenen finaal omgegooid en
25 voor een deel zelfs afgebroken.
- (4) Na het zesde levensjaar maken de hersenen nog nauwelijks nieuwe zenuwcellen, ook wel neuronen genoemd, aan. Veel neuronen
35 beginnen zichzelf systematisch af te breken. In de kinder- en tienerjaren sterft in een aantal delen van de hersenen ruim de helft van alle neuronen af.
- 40 (5) Misschien vraag je je af waar dat goed voor is, maar uit onderzoek blijkt dat de overgebleven zenuwcellen sterker uit de strijd tevoorschijn komen. Een onderzoeksgroep
45 hield de vaardigheden van kinderen en de ontwikkeling van hun brein een aantal jaar bij. En hoe meer de neuronen in het bovenste gedeelte van de frontaalkwabben¹⁾ uitgedund
50 werden, des te beter de kinderen in staat waren woorden te onthouden. Ook ging de bezem door het aantal neuronen in het achterste gedeelte van de frontaalkwabben, waardoor
55 de fijne motoriek erop vooruitging. Volgens neurologen²⁾ vindt dit alles plaats doordat het brein alleen geïnteresseerd is in het behouden van de sterkste zenuwcellen en hun
60 verbindingen.
- (6) De constante afbraak en opbouw van de hersenen kunnen de intellectuele vermogens van pubers behoorlijk beïnvloeden. De neuroloog Cathy
65 Price van het University College London mat vier jaar lang het IQ van pubers tussen de 14 en 18 jaar. Bij sommigen van hen daalde het IQ wel 20 punten, terwijl het bij anderen 23
70 punten hoger werd. Die schommeling is te wijten aan de grondige renovatie van het brein: bij één en dezelfde persoon kon de talige intelligentie bijvoorbeeld enorm stijgen, terwijl het
75 probleemoplossend vermogen achteruit holde. Bij andere proefpersonen lagen de verhoudingen omgekeerd. Door de puberhersenen

te scannen, toonde Cathy Price aan
80 dat de twee soorten intelligentie
nauw verband houden met de manier
waarop hersencentra uitgebouwd of
juist afgebroken werden. Dit verklaart
85 waardoor een puber eerst kan uit-
blinken in bijvoorbeeld wiskunde of
talen, maar later ineens veel beter
kan zijn in andere vakken.

(7) Onder de hersencentra die nog
niet volledig ontwikkeld zijn bij
90 pubers, vallen ook de frontaalkwab-
ben. Deze kwabben houden de
impulsen in bedwang. Daarom is de
puberteit een van de gevaarlijkste
perioden in een mensenleven, want
95 het onrijpe brein maakt een puber
risicobereid, opstandig en roekeloos.
Zo lopen jongeren van 15 tot 19 jaar
zes keer meer kans om te ver-
ongelukken dan jongeren van 10 tot
100 14 jaar. De criminaliteit piekt onder
jongeren van 15 tot 19 jaar, en zowel
meiden als jongens geven vaker toe
aan de verleidingen van drugs.

(8) De grote veranderingen in het
105 puberbrein volgen een patroon. De
achterste hersencentra rijpen het
eerst, terwijl de frontaalkwabben op
hun voltooiing moeten wachten tot de

jongere begin 20 is. En precies daar
110 liggen de hersencentra die ervoor
moeten zorgen dat mensen niet al te
impulsief handelen, maar juist
verstandige beslissingen nemen.
Mensen met een beschadiging van
115 de frontaalkwab kunnen net als
pubers moeilijk beslissingen nemen
en taken plannen of ten uitvoer
brengen. Het lukt deze mensen bij-
voorbeeld niet om zelf te gaan
120 opruimen.

(9) Het verband tussen de werking
van de frontaalkwabben in de
hersenen en de persoonlijkheids-
verandering werd inzichtelijk gemaakt
125 toen de spoorwegaarbeider Phineas
Gage in 1848 een ijzeren stang door
zijn hoofd kreeg. Het linkerdeel van
zijn frontaalkwab werd totaal
verwoest, waarna de aardige Gage
130 een lompe beer werd. Sindsdien
beseffen de psychologen en neuro-
logen wel hoe belangrijk de frontaal-
kwabben voor je sociale vaardig-
heden zijn, want ze moeten onze
135 egoïstische en dierlijke instincten in
goede banen leiden. Een puber die
onbeschoft uit de hoek komt, kan
daar dus weinig aan doen...

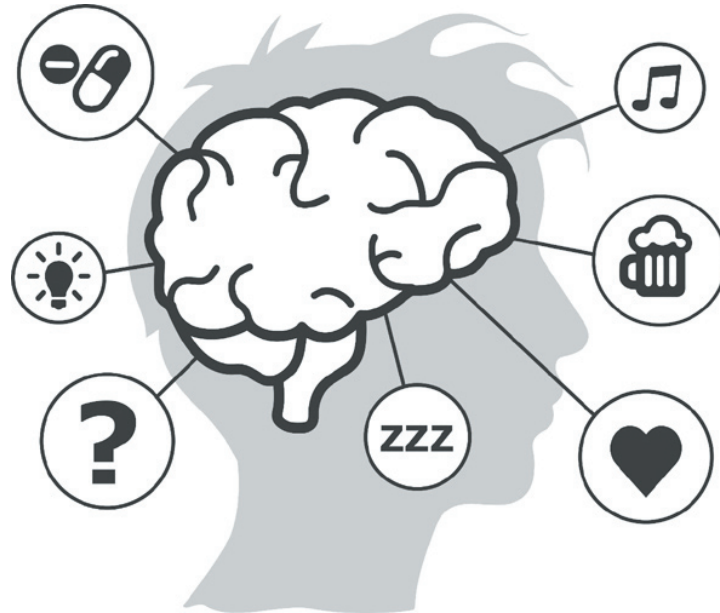
*naar een artikel van Gorm Palgren en Anne Lykke,
Wetenschap in beeld, februari 2016*

noot 1 frontaalkwab: deel van de hersenen dat verantwoordelijk is voor onder andere het
geheugen, plannen, zelfbeheersing, taal en het oplossen van problemen

noot 2 neuroloog: arts die gespecialiseerd is in hersenen, ruggenmerg en zenuwen

Bij dit examen behoort een voorgedrukte uitwerkbijlage. De uitwerkingen staan achter
in het boek. Controleer je antwoorden pas *nadat* je het examen hebt gemaakt. Zo leer
je het meest en krijg je een goede indruk van wat je al kunt. Gebruik de scoresleutels
om je cijfer te bepalen.

- 1p 1 Wat is het onderwerp van de tekst 'Puberbrein'?
- A de persoonlijkheidsstructuur van pubers
 - B de verandering van de hersenen bij pubers
 - C het impulsief handelen door pubers
 - D het onderzoek naar afbraak van zenuwcellen
- 1p 2 Een tekst kan op verschillende manieren ingeleid worden. bijvoorbeeld door
- 1 een actuele gebeurtenis te noemen
 - 2 een anekdote te geven
 - 3 een conclusie te trekken
 - 4 een deskundige te introduceren
 - 5 een probleem te benoemen
- Welke twee manieren worden in alinea's 1 en 2 gebruikt om de tekst in te leiden?
- A 1 en 2 C 3 en 4
 - B 2 en 3 D 4 en 5
- 1p 3 Welke conclusie past het beste bij alinea 3?
- A De hersenen groeien na je kleutertijd niet meer, maar ontwikkelen zich nog wel.
 - B De hersenwetenschap blijkt een onbekende, verrassende wetenschap te zijn.
 - C De omvang van de hersenen groeit tot je tweeëntwintigste levensjaar.
 - D De technieken in de hersenwetenschap zijn sinds 1990 hopeloos verouderd.
- 1p 4 In alinea 4 wordt gezegd dat in een aantal delen van de hersenen neuronen afsterven.
- Wat is volgens de tekst het voordeel van het afsterven van deze neuronen? Noteer je antwoord in de uitwerkbijlage.
Zie de uitwerkbijlage aan het eind van dit examen.
- 2p 5 Alinea 5 en 6 gaan beide over de opbouw en afbraak van hersencellen. Het afbreken van neuronen heeft twee gevolgen. Die twee gevolgen samen hebben ook een gevolg.
- Vul het schema in de uitwerkbijlage in.
Gebruik voor je antwoord alinea 5 en 6.
- 1p 6 “ (...) toonde Cathy Price aan dat de twee soorten intelligentie nauw verband houden met de manier waarop hersencentra uitgebouwd of juist afgebroken werden.” (regels 78-83)
- Welke twee soorten intelligentie worden hier volgens de tekst bedoeld? Noteer je antwoord in de uitwerkbijlage.

- 1p 7 Boven welke alinea past het kopje 'Intelligentie' het beste?
- A alinea 5
 - B alinea 6
 - C alinea 7
 - D alinea 8
- 1p 8 Wat wil het voorbeeld van Gage (alinea 9) ons vooral vertellen?
- A De frontaalkwabben blijken belangrijk te zijn voor de sociale vaardigheden.
 - B De moderne neurowetenschap bestaat nog geen tweehonderd jaar.
 - C Een hersenbeschadiging heeft een akelige karakterverandering tot gevolg.
 - D Gage had na het ongeluk zijn egoïstische driften niet meer onder controle.
- 1p 9 De laatste alinea heeft twee functies. Welke twee functies zijn dit?
- A een conclusie geven en een samenvatting geven
 - B een nieuw gegeven bespreken en een conclusie geven
 - C een samenvatting geven en een toekomstverwachting uiten
 - D een toekomstverwachting uiten en een nieuw gegeven bespreken
- 1p 10 Wat is het belangrijkste doel van deze tekst?
De tekst wil de lezer
- A ervan overtuigen dat pubers niets aan hun gedrag kunnen doen.
 - B ervan overtuigen dat het impulsieve handelen van pubers tijdelijk is.
 - C informeren over de hersenverandering bij pubers.
 - D informeren over de persoonlijkheidsstructuur van pubers.

- 2p 11 Wat is de beste samenvatting van deze tekst?
- A De hersencellen van een puber worden grondig opnieuw opgebouwd. Na de opknapbeurt kan een kind zomaar andere intellectuele vermogens hebben. Met name de frontaalkwabben zijn pas laat volledig ontwikkeld. Juist daar zitten de vermogens om impulsen te bedwingen. Dat verklaart waarom pubers risico's opzoeken.
 - B De hersencellen van kinderen worden continu afgebroken en vervangen. In de pubertijd is de frontaalkwab echter nog niet voltooid, waardoor pubers nog weinig gevoel hebben voor risico's en deze zelfs opzoeken. Daarmee lijken ze erg op mensen die een persoonlijkheidsverandering hebben ondergaan.
 - C Hersenwetenschap maakt een enorme groei door sinds bekend is dat de hersenen na de kindertijd doorontwikkelen. Nu kan men zelfs al met een scan kijken hoe de hersencentra worden uitgebouwd of afgebroken. Vervolgens kan er dan gekeken worden naar de verandering van de intellectuele vermogens: zijn die vermogens taliger geworden of juist probleemoplossend geworden.
 - D In de loop van de jaren is er een andere kijk gekomen op de ontwikkeling van hersenen door de vernieuwde hersenwetenschap. Zo kijkt men nu anders aan tegen pubers en mensen met een persoonlijkheidsverandering. Dit alles komt doordat ontdekt is dat de frontaalkwabben nog ontwikkelen tot het 20e levensjaar.

Woordkennis tekst 1

Intro

Soms reageer je wat overdreven op wat je ouders of docenten zeggen. Hoe komt dat? Die overdreven reactie is het resultaat van de enorme renovatie van het puberbrein Ja, pubers vertonen vaak gedrag dat volwassenen niet zo leuk vinden.

alinea

1	de puber	de jongere tussen twaalf en achttien jaar, de jongen of meisje in de puberteit
2	'uit zijn vel springen' overtrokken de renovatie je bovenkamer de persoonlijkheidsstructuur	woedend zijn, vreselijk boos zijn overdreven de vernieuwing, de verbouwing (schertsend:) je hersenen, je brein het geheel van iemands gedragingen in verschillende situaties
3	uitontwikkeld de MRI-scan	volgroeid, heeft het eindstadium bereikt in het ziekenhuis toegepaste onderzoekstechniek om bij patiënten afwijkingen

		aan organen op te sporen met behulp van elektromagnetische golven
	de techniek	(hier:) de kennis en de hulpmiddelen voor het laten werken van machines en apparaten
4	4	finaal de zenuwcellen
		volkomen, compleet de neuronen; de zeer belangrijke cellen in het zenuwstelsel die prikkels en impulsen opvangen, geleiden en doorgeven
5	5	systematisch de vaardigheid
		stelselmatig, volgens een vast patroon het vermogen om een bepaalde handeling goed te kunnen uitvoeren of een probleem juist te kunnen oplossen
		‘de bezem erdoor halen’ grote schoonmaak houden; (hier:) beter organiseren
		de (fijne) motoriek de manier waarop je je kunt bewegen; preciese bewegingen kunnen maken, vooral met je vingers en handen
6	6	constant intellectueel het IQ (= intelligentiequotiënt)
		voortdurend, aanhoudend wat met je verstand te maken heeft het getal dat aangeeft hoe intelligent je bent [de waarde ligt tussen 130 of meer (hoog begaafd) en 70 (zwakbegaafd) met 100 als gemiddelde]
		te wijten aan toe te schrijven aan, het gevolg zijn van (gezegd van iets negatiefs) [tegengesteld aan ‘te danken aan’]
7	7	talig de impuls risicobereid de criminaliteit
		wat te maken heeft met (aanleg voor) taal de snelle reactie, de stimulans risico’s durven nemen, gevaar durven lopen de misdaad, het begaan van misdaden
8	8	het patroon impulsief handelen
		(hier:) het verloop, de ontwikkeling iets plotseling en zonder nadenken doen
9	9	de psycholoog
		iemand die zich beroepsmatig bezighoudt met de behandeling van psychische problemen en het verklaren van het menselijk gedrag, beoefenaar van de psychologie
		egoïstisch (zijn) alleen aan jezelf denken, gericht zijn op eigenbelang, zelfzuchtig
		het instinct het aangeboren gevoel om het juiste te doen (juist te handelen uit zelfbehoud)
		in goede banen leiden ervoor zorgen dat iets goed verloopt

Uitwerkingen tekst 1

1 *Maximaal 1 punt*

Wat is het onderwerp van de tekst ‘Puberbrein’?

Aanpak: De titel wijst je op het woord puberbrein. Vraagje: Wat is er met het puberbrein aan de hand? Lees bijvoorbeeld in alinea 2: ‘Deze ... overtrokken reactie is het resultaat van een enorme renovatie van het brein’ (regels 8-11). In de rest van deze alinea staat wat die renovatie of vernieuwing is. Een ding is duidelijk: er is sprake van een grote verandering in het brein van de puber.

- Het goede antwoord is:

→ **B**, *de verandering van de hersenen bij pubers.*

⊖ Niet A en C, want ook de rest van de tekst gaat het over het veranderende brein en niet over de persoonlijkheidsstructuur of over impulsief handelen.

Niet D, want ook de opbouw van de hersencellen wordt onderzocht.

2 *Maximaal 1 punt*

Een tekst kan op verschillende manieren ingeleid worden. Bijvoorbeeld door:

1) een actuele gebeurtenis te noemen; 2) een anekdote te geven; 3) een conclusie te trekken; 4) een deskundige te introduceren; 5) een probleem te benoemen.

Welke twee manieren worden in alinea’s 1 en 2 gebruikt om de tekst in te leiden?

- Het goede antwoord is:

→ **B**, *2 en 3.*

Uitleg: Alinea 1 gaat helemaal over de anekdote. De schrijvers concluderen dat de overdreven reactie van de puber het resultaat is van een enorme renovatie van het brein (zie regels 8-11).

Opmerking: Een anekdote is een kort onthullend verhaal over een opmerkelijke gebeurtenis dat iets moet verklaren. Hier verklaart de anekdote wat je merkt aan de veranderingen in het puberbrein.

3 *Maximaal 1 punt*

Welke conclusie past het beste bij alinea 3?

Aanpak: Eerst dacht men dat het brein na het zesde levensjaar was uitontwikkeld.

Nu weet men: ‘... van je zesde tot je tweeëntwintigste worden de hersenen finaal omgegooid en voor een deel zelfs afgebroken’ (regels 27-30). Dus niet uitontwikkeld!

- Het goede antwoord is:

→ **A**, *De hersenen groeien na je kleutertijd niet meer, maar ontwikkelen zich nog wel.*

4 *Maximaal 1 punt*

In alinea 4 wordt gezegd dat in een aantal delen van de hersenen neuronen afsterven.

Wat is volgens de tekst het voordeel van het afsterven van deze neuronen?

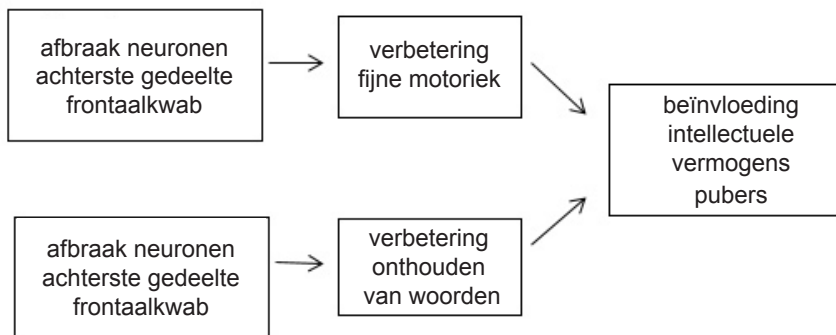
Aanpak: Lees in alinea 5: ‘Misschien vraag je je af waar dat goed voor is, maar uit onderzoek blijkt dat de overgebleven zenuwcellen sterker uit de strijd tevoorschijn komen’ (regels 40-44).

- Het goede antwoord is:
→ *(Het voordeel is) dat overgebleven zenuwcellen sterker uit de strijd komen.*
Ook goed is: ‘... dat de sterkste zenuwcellen (en hun verbindingen) behouden blijven.’
Let op: Als je alleen voorbeelden geeft als ‘woorden onthouden’ en ‘fijne motoriek’, dan krijg je geen punt. Wat tussen haakjes staat, mag in je antwoord ontbreken.

5 *Maximaal 2 punten*

Het afbreken van neuronen heeft twee gevolgen. Die twee gevolgen samen hebben ook een gevolg. Vul het schema in de uitwerkbijlage in.
Gebruik voor je antwoord alinea’s 5 en 6.

Schema

Punten: Bij drie goede antwoorden 2 punten; bij twee goede antwoorden 1 punt; bij minder dan twee goed 0 punten.

6 *Maximaal 1 punt*

‘(...) toonde Cathy Price aan dat de twee soorten intelligentie nauw verband houden met de manier waarop hersencentra uitgebouwd of juist afgebroken werden’ (regels 79-83). Welke twee soorten intelligentie worden hier volgens de tekst bedoeld?

Aanpak: Lees regels 72-78: ‘... bij één en dezelfde persoon kon de talige intelligentie bijvoorbeeld enorm stijgen, terwijl het probleemoplossend vermogen achteruit holde. Bij andere proefpersonen lagen de verhoudingen omgekeerd.’ Je ziet hier twee soorten intelligentie: talige intelligentie en probleemoplossende intelligentie.

- Het goede antwoord bestaat uit de volgende twee onderdelen:

→ *de talige (intelligentie);*

→ *de probleemoplossende (intelligentie).*

Ook goed is: ‘het probleemoplossend vermogen’.

Let op: Je moet beide soorten intelligentie goed hebben voor het ene punt.

7 *Maximaal 1 punt*

Boven welke alinea past het kopje Intelligentie het beste?

Aanpak: In alinea 5 gaat het over vaardigheden: woorden onthouden en fijne motoriek. In alinea 6 lees je over twee soorten intelligentie (zie vraag 5). In alinea 7 gaat het over de frontaalkwabben – deze kwabben houden de impulsen in bedwang –, dus over gedrag. In alinea 8 gaat het ook over frontaalkwabben.

- Het goede antwoord is:

→ **B**, *alinea 6.*

- 8** *Maximaal 1 punt*
 Wat wil het voorbeeld van Gage (alinea 9) ons vooral vertellen?
Aanpak: Lees regels 130-134: ‘Sindsdien beseffen de psychologen en neurologen wel hoe belangrijk de frontaalkwabben voor je sociale vaardigheden zijn, ...’
- Het goede antwoord is:
 → **A**, *De frontaalkwabben blijken belangrijk te zijn voor de sociale vaardigheden.*
- Uitleg:* Sociale vaardigheden zijn vaardigheden die je helpen bij de omgang met anderen, zoals: het leggen van contacten, het opbouwen en onderhouden van een relatie, kunnen samenwerken, het oplossen van conflicten, goed kunnen luisteren enz.
- ⊗ Niet B, want het gaat om de gevolgen van het ongeluk van Gage: veranderingen in zijn sociale vaardigheden.
 Niet C, want je moet juist vertellen welke gedragsveranderingen er zijn gekomen.
 Niet D, want die egoïstische driften zijn alleen maar een voorbeeld van sociale vaardigheden.
- 9** *Maximaal 1 punt*
 De laatste alinea heeft twee functies. Welke twee functies zijn dit?
- Het goede antwoord is:
 → **B**, *een nieuw gegeven bespreken en een conclusie geven.*
- Uitleg:* Het nieuwe gegeven is: het ongeluk van de spoorwegaarbeider Gage in 1848.
 De conclusie is: ‘Een puber die onbeschoft uit de hoek komt, kan daar dus weinig aan doen ...’ (lees regels 136-138).
- ⊗ Niet A of C, want de samenvatting ontbreekt.
 Niet D, want je leest geen uitspraak over de toekomst.
- 10** *Maximaal 1 punt*
 Wat is het belangrijkste doel van deze tekst?
- Aanpak:* Zoek de kern van de tekst op. Gaat het om een excuus voor het gedrag van pubers? Gaat het om tijdelijke gevolgen van de veranderingen in het puberbrein? Krijg je veel informatie over de persoonlijkheidsstructuur van pubers?
- Het goede antwoord is:
 De tekst wil de lezer ...
 → **C**, *informereren over de hersenverandering bij pubers.*
- ⊗ Niet A, want de slotzin is een niet serieuze uitsmijter, alleen maar een grapje.
 Niet B, want de kern van de tekst is de renovatie van het puberbrein en zijn langdurige gevolgen voor de intelligentie, en de kern is niet dat het impulsieve maar tijdelijk is ...
 Niet D, want de nadruk ligt niet op de persoonlijkheidsstructuur, maar op de renovatie van het puberbrein.
- 11** *Maximaal 2 punten*
 Wat is de beste samenvatting van deze tekst?
- Aanpak:* Deze tekst wil informatie geven over de hersenverandering bij pubers. (Zie vraag en antwoord 10.) Zoek in de antwoorden vooral naar de gevolgen van de hersenverandering. Er worden daar twee hoofdzaken genoemd: 1) Pubers kunnen daardoor andere intellectuele vermogens hebben. 2) Pubers kunnen risico’s opzoeken, omdat de frontaalkwabben pas laat volledig zijn ontwikkeld.
- Het goede antwoord is:

→ **A**, *De hersencellen van een puber worden grondig opnieuw opgebouwd. Na de opknopbeurt kan een kind zomaar andere intellectuele vermogens hebben. Met name de frontaalkwabben zijn pas laat volledig ontwikkeld. Juist daar zitten de vermogens om impulsen te bedwingen. Dat verklaart waarom pubers risico's opzoeken.*

☹ Niet B, want hier mis je de verandering van de intellectuele vermogens van pubers door de constante afbraak en opbouw van de hersenen.

Niet C, want de tekst gaat over het puberbrein, maar in dit antwoord staat de hersenwetenschap centraal.

Niet D, want de tekst gaat over het puberbrein, maar in dit antwoord staat de hersenwetenschap én een andere kijk op de ontwikkeling van hersenen door de vernieuwde hersenwetenschap. Hier mis je bovendien de gevolgen van de verandering in het puberbrein.

Uitwerkingen tekst 2

12 *Maximaal 1 punt*

‘Volgens Bennis, de baas van de kennis- en beleidsorganisatie voor Nederlandse taal, kunnen de ‘nieuwe’ leestekens een goede aanvulling op de oude tekens zijn’ (regels 12-16).
Waarom staat ‘nieuwe’ tussen aanhalingstekens?

Aanpak: Staat een woord tussen aanhalingstekens? Dan kun je die aanhalingstekens vaak vervangen door ‘zogenaamd’. Je moet nu dus uitleggen, waarom die leestekens zogenaamd nieuw zijn. Die ‘nieuwe’ leestekens zijn al populair op platforms als Whatsapp. Denk bijvoorbeeld aan de knipoog, het driedubbele gebruik van uitroepstekens of de combinatie van uitroep- en vraagteken.

• Het goede antwoord is:

→ **B**, *De leestekens worden gemaakt met al bestaande leestekens, ze zijn dus niet echt nieuw.*

☹ Niet A, want ze worden net zo gebruikt zoals oude leestekens.

Niet C, want het is echt niet duidelijk of Bennis het woord ‘nieuwe’ letterlijk zo gezegd heeft.

Niet D, want de aanhalingstekens benadrukken juist dat ze zogenaamd nieuw zijn, niet echt nieuw dus.

13 *Maximaal 1 punt*

‘Dat is alleen nooit in zwang geraakt’ (regels 55-56).

Citeer de woordgroep waar ‘dat’ naar verwijst.

Aanpak: Lees regels 53-55. Het gaat om ‘officieel ironieteken’, maar ook om de vorm van dat teken.

• Het goede antwoord is:

→ *‘(een soort) bliksemschicht als officieel ironieteken’* (regels 54-55).

Opmerking: Als je meer woorden citeert, dan krijg je geen punt.

Wat tussen haakjes staat, mag in je antwoord ontbreken.

14 *Maximaal 1 punt*

Wat is de kernzin van alinea 5?

• Het goede antwoord is:

Scoresleutels

punten	Vb- ex. 1	Vb- ex. 2	2021 I	punten	Vb- ex. 1	Vb- ex. 2	2021 I
53	-	-	10	31	5,8	5,8	6,3
52	-	-	9,8	30	5,6	5,6	6,1
51	10	10	9,7	29	5,4	5,4	5,9
50	9,6	9,6	9,5	28	5,2	5,2	5,8
49	9,3	9,3	9,3	27	5,1	5,1	5,6
48	8,9	8,9	9,2	26	4,9	4,9	5,4
47	8,6	8,6	9	25	4,7	4,7	5,2
46	8,4	8,4	8,8	24	4,5	4,5	5,1
45	8,2	8,2	8,6	23	4,4	4,4	4,9
44	8,1	8,1	8,5	22	4,2	4,2	4,7
43	7,9	7,9	8,3	21	4	4	4,6
42	7,7	7,7	8,1	20	3,8	3,8	4,4
41	7,5	7,5	8	19	3,7	3,7	4,2
40	7,4	7,4	7,8	18	3,5	3,5	4,1
39	7,2	7,2	7,6	17	3,3	3,3	3,9
38	7	7	7,5	16	3,1	3,1	3,7
37	6,8	6,8	7,3	15	2,9	2,9	3,5
36	6,7	6,7	7,1	14	2,8	2,8	3,4
35	6,5	6,5	6,9	13	2,6	2,6	3,2
34	6,3	6,3	6,8	12	2,4	2,4	3
33	6,1	6,1	6,6	11	2,2	2,2	2,9
32	5,9	5,9	6,4	10	2,1	2,1	2,7

SCORESLEUTELS

Toelichting

Voor elke goed beantwoorde meerkeuze(-invul)vraag krijg je 1 punt en voor elke open vraag maximaal het bij de vraag vermelde aantal. Afhankelijk van het examen kun je ten hoogste 51-53 punten behalen. Om je cijfer te bepalen zoek je je score op in de kolom 'punten'. Het cijfer lees je vervolgens af in de kolom van het betreffende examen.